

V R T E C.

Izhaja
1. dné
vsacega
meseca
na celej
póli in
stoji za
vse leto
2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.
av. vr.

Naroč-
nina se
naprej
plačuje
in po-
šilja u-
redniš-
tvu v
Lingar-
jevih
ulicah
hiš. št. 1
v Ljub-
ljani.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Štev. 10.

V Ljubljani 1. oktobra 1880.

Leto X.

Siróta.

odnika svoja védno sem ljubila,
Držála úkov njíju se zvestó;
Dobrót nikóli nijsem pozabila:
A práh obéma dávno je teló.

Umrl je v dóbi krépekej ótec mili,
Pod zémľjo skrb o meni z njím je šlá;
Potóci iz očíj so mojih líli
Na ótčev tíhi grob, na črna tíla.

Težávnih lét mi jédva péto míne,
Od kar nesréčo sem trpéla tó;
A zadenó me nóve bolečíne:
Močí kopnéti materi začnó.

Oh, tudi óna pade v ból neváрно;
Jaz čula sem in strégla bez miró,
Zdaj tekla po zdravníka, zdaj v lekárno.
„Ne hodi, hčérka! — To ne dá hladú!“

Globóka noč je, mati vže ne stóka,
Grčí in sôpe, smrtno se potí;
Ne slíši mojih ni beséd in jóka,
Izdáhne, glávo nágne in zaspí.

Gorjé! Preljuba moja sládka mati!
Kakó jaz prebolím udárec tá?

Kakó brez tebe, kjé mi je ostáti ?
Oh, kjé siróta bodem zdaj domá ?

Zakáj, zakáj si kôso bridko svôjo
Nemíla smrt! prinesla zópet k nám ?
Zakáj si vzela srečo zádno môjo,
Pehníla zémљи jo v molčéči hrám ?

Kakó in kje si najdem tolažíla ?
Zaprť je, tuj mi je vesóljni svét ;
Vseh úpov cvétnih sem se iznebila ;
Le Bog opóra bodi mojih lét.

Povsód sem na širôkejši zemљи sama,
Solzím se, môlim, délam dan na dán ;
Izprósi tí mi, draga moja mama !
Da mene vzáme Bog pod svôjo brán.

Tvoj posvečeni prah naj zemlja hráni,
A tí si z ôtcem zdrúžena sedáj ;
Jedína hčí v spomínu ti ostáni,
Poklíči konci dníj jo v svéti ráj !

Antonija F.

„In ne vpelji nas v skušnjavo!“

„Martin, ali se ne bojiš, da bi te Bog ne pozabil,“ reče Jela s tresočim glasom, ker se predrzneš zlorábiti besede „hvala Bogú!“ Čudim se, da Bog pri tej priči ne kaznuje tvoje predrznosti in ti jezika ne izvije, kadar koli izgovoriš njegovo sveto imé za svoje zlobne naméne? Ali se ne bojiš Bogá, da si tako predrzen in izgovoriš besede „hvala Bogú“ v ónem trenutku, ko se ravno pripravljáš, da vzameš življenje tujemu, popotnemu človeku na tolovajski način? „Hvala Bogú!“ tako govori pobožna duša, kadar se po opravljenem delu podaja k počitku Bogá hvaléč, da se je delo izvršilo z njegovo sveto pomočjo. In ti? O Bog! ti se mu zahvaljuješ, da se ti priložnost ponuja, da ubiješ nedolžnega, popotnega človeka, ki pri tebi išče zavetja in gostoljubja, da ubiješ človeka, ki je stvar božja, ustvarjena po njegovej svetej podobi. Ali se ne bojiš, Martin, da bi strela z jasnega neba ne udarila v tebe, brezbožnega človeka?“

„Mólči, neumna, jezična žena!“ zavpije brezupni mož, zgrabi ženo pod grlo, stiskajoč jo, da reva niti dihati ni mogla, ter jo vleče v najskrajni kot hiše, govoreč: „Dà, do danes — do tega trenutka mi je bila vest čista od vsacega zlega, da-si užé toliko let z največjo potrpežljivostjo prenašam bédo in nevoljo v vednem zaupanji na Bogá, da se moj žalostni stan obrne skoraj na bolje. In — prisezam ti, žena, pri živem Bógu, da ta hudobija bode jedina v mojem življenji; za tebe in otroka hočem potem živeti in skrbeti, kakor pošten človek, ter nikoli nočem nikomur nič žalega storiti. Samo zdaj, ko se mi tako lepa priložnost ponuja, samo zdaj ta jedini umor, tega moram izvršiti, da preživim tebe in svoje preljubo dete. Za dušo nesrečnega človeka hočem moliti in prositi Bogá, da jo vzame k sebi v sveta nebesa; dà, dà, vse hočem storiti, — samo da ne doživim sramote, da bi moral gledati, kako

moje jedino dete umira v pomanjkanji in potrebi; in — ali ni tudi moja sveta dolžnost skrbeti za ubozega otroka? — Zatorej, vse zamán! — moj hudobni namén se mora izvršiti, naj se potem z menoj zgodi kar koli hoče!“

Te besede izgovorivši, zbere nesrečni mož vse svoje moči, ter se hoče tiho splaziti do vrat od sobe, v katerej je spal popotnik. V levej roki brleča luč, a v desnej sekira, kazale ste strašno podobo razbojnikovo. Uboga Jela je v kotu čepela in stókala.

Martin je moral v tujčevo sobo memo posteljice svojega otroka. Dete je ležalo kakor angel v svetej nedolžnosti. Divna svitloba se je razlila po otročjem licu in nežna ustica so se razvlekla, kakor da bi se igral na njih sladák smeh. Dete je sanjalo. Oče se obrne in nehoté pogleda nedolžnega angelčka, v katerem ni nobene zlobé, nobenih zlih misli, nobene hudobne namere, ter zašeptá: „Glej, to, kar delam, to delam zaradi tebe!“ Nato stisne sekiro močnejše k sebi in stopa bliže k vratom. Užé hoče položiti roko na kljuko, da bi odprl vrata, ali v tem hipu se obrne dete in globoko vzdihne, lice je bilo k očetu obrneno, a ustica zašeptajo v sladkih sanjah: „Oče naš, kateri si v nebesih!“

Martin se ustraši, pogleda dete in posluša; a tudi njegova žena Jela se vzdigne iz temnega kota in sklene k molitvi svoji suhi roki.

„Posvečeno bodi imé tvoje, pridi k nam kraljestvo tvoje!“ govorila je dalje nežna Marijca v svojej bornej posteljici „izidi se volja tvoja, kakor v nebesih, tako na zemlji.“

Martin obstoji, položi sekiro poleg vrat ter spusti glavo v roki; a njegova žena Jela, ganena otročje molitve, začela je gibati z ustnami, kakor da bi tudi ona molila s svojo hčerko.

„Daj nam danes naš vsakdanji kruh,“ nadaljevalo je nedolžno dete, a roditelja zavzeta sta povzdignila oči k nebu, ter sta tudi ona izgovarjala iste besede iz očenaša.

„In odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom,“ odmevalo je dalje iz otročjih sanj.

Martin položi križema roki čez prsi, in lasjé so se mu dvigali od strahú k višku.

„In ne vpelji nas v skušnjavo!“ molilo je dekletce dalje. Pri teh besedah pade Martin na koleni poleg svoje uboge žene in oba sta zdaj molila klečéč ob bornej posteljici svoje hčerke Marijce.

„Reši nas od hudega!“

„Takó je!“ izgovorita v jednej sapi s tresočim glasom oče in mati. Solzé jima pritekó iz oči po obledélih licih, a mala Marijca se jima sladko nasmehe v svojih otročjih sanjah. in sanjala je še dalje, da se igra z angelci v nebesih. V sobi je nastala grobna tišina.

„Bog sam je govoril na usta najinega nedolžnega otroka,“ izpregovori oče Martin, „hvala mu, da me je rešil na tako čuden način pregrešnega dejanja. Ali povédi mi, ljuba žena, od kod zna najino dete to prelepo molitevco? Jaz te molitve ne znam, a dvomim, da bi jo znala tudi ti ter bi jo bila naučila najino hčerko, ker midva sva živela doslej, kakor divje zverí v gozdu.“

„Hvala, tisočera hvala milostivemu Bogu, da me je rešil najhujšega zlá; zdaj še le znam, da mu moram biti hvaležen.“ — „In to, dokler koli

živiš,“ pristavi uboga žena. „Res je, da sem užé sama pozabila to prelepo Gospodovo molitev; in ako bi jo tudi znala, kdaj naj bi jo bila naučila najino preljubo hčerko Marijco, ker sem imela vedno toliko dela in skrbi, toliko križev in težav, da mi na kaj tacega niti misliti ni bilo mogoče? Nu, kakor hitro sem slišala prve besede iz očenaša, takój sem se spómnila, kdo da je naučil najino dete to prelepo molitev. Naša gospa barónica je pripeljala iz mesta s seboj neko učiteljico, ki živi pri njej v gradu. Tej je naročila, da mora vsaki dan vse male otroke iz naše vasi, bodi-si moško ali žensko, ki še ne hodijo v šolo, in katerih starši morajo delat na polji, privabiti k sebi v grajski vrt in jih podučevati, dokler se starši ne povrnejo s polja domóv in ne pridejo po svoje otroke. Tako sem tudi jaz vsaki dan redno pošiljala najino Marijco tjá v grajski vrt in ondu se je naučila moliti.

„Bog naj še dolgo let ohrani našo dobro in častito gospo barónico, jaz sem, hvala Bogu, po njenem bogoljubnem dejanji rešen grozovitega hudodelstva,“ izpregovori Martin ter povzdigne oči k nebesom.

„Prisézi mi, ljubi moj Martin,“ reče Jela, „prisézi mi z ono isto prisego, s katero mi si pred oltarjem prisezal, da hočeš verno in pošteno deliti z menoj in otrokom vse križe in težave, ki jih nama pošlje ljubi Bog nebeški; da hočeš rajši vse, tudi smrt pretrpeti, nego li da kreneš iz pota čednosti in krepósti, ter da hočeš tudi skrbeti, da živi najino dete po zakonih božjih. Prisézi mi tukaj pri postelji najinega nedolžnega otroka, da nikoli več ne pripustiš, da bi ti take zle misli obladale dušo in srcé.“

Martin objame svojo dobro ženo, ter s solzami v očéh komaj da izpregovori: „Jaz ti prisézam!“

Druzega dné zjutraj vstane popotnik, obleče se in stopi v sobo ter se jima zahvali za prenočišče, položivši veliko mošnjo z denarji na mizo, rekoč: „Slišal sem, da ste dobri a zeló ubožni ljudjé, da živite težavno ter ste v velikej sili in nadlogi. A meni je ljubi Bog dal obilo premoženja, in izvolil sem si vaš kraj, da si tukaj kupim kako posestvo ter v vašem prijetnem kraju živim v miru in pokoju. Ako vas je tedaj volja, da moje posestvo nadzorujete in na njem kmetijske stvari prevzamete, rad vas sprejemem k sebi na svojo imovino. Za vajino hčerko hočem skrbeti, da bode vzrejena, kakor to pristoji dobrim in poštenim ljudém. Mošnja z denarji, katero sem položil na mizo, bodi vama zastáva, da govorim resnico; ako je vama tedaj moja ponudba všeč, potem udarita tukaj sém roko v roko.“

Martin in njegova dobra žena Jela se pogledata in solzé se jima curkoma vlijó od veselja po licih. Najpred povzdigneta svoje oči k nebesom, potem padeta na koleni pred plemenitega popotnika, kateri ne le, da bi jima bil očital, v kolikem strahu je prestal nocojšno noč, temveč ju še obdaruje in rešuje iz siromaštva in nadlog.

V tem trenutku se je prebudila tudi Marijca, ter je gledala z angeljsko nedolžnostjo ta veseli prizor, niti najmanje slutéč, iz kolike nevarnosti je rešila popotnika in kako strašno hudodelstvo je izvila svojemu preljubemu očetu iz rok.

Solnce je prisijalo in njegovi rumeni žarki so padali skozi mala okna na angelsko lice nežnega dekletca. A iz prsi vseh se je povzdignil glas: „Tebi o Bog bodi čast in hvala!“

(„Po Golubu.“)

Usmiljenje.

Ubog prosjak je prišel v neko vas prosjačit. V prvej hiši, kder se je oglasil, videl je silno uboštvo, vendar mu je gospodinja prijazno naproti prišla in rekla: „Ljubi mož, vi iščete pri nas miloščine; jako žal mi je, da vam ne morem ničesar dati, saj vidite, da nimamo sami nič.“ Mož je šel dalje.

V drugej hiši je bilo še večje siromaštvo. Tu mu je prišla stara ženica naproti in mu rekla: „Oh, ljubi mož, kako rada bi vam dala vsaj kosec kruha, ali verujte mi, da ga še sama nimam niti drobtine pri hiši.“

Pri tretjej hiši, ki je že od zunaj kazala veliko revščino, rekel je gospodar: „Ta hleb kruha bode naše nocojšno kosilo; tukaj imate kos tudi vi, več vam ne morem dati.“

Pri četrtej hiši je bil zopet prijazno sprejet in star mož mu je daroval suknjo, rekoč: „Jaz imam dve suknji; jedno dam vam, a drugo obdržim, zase. Več vam ne morem dati, saj vidite, da sem sam ubožen.“

Takó je hodil prosjak od hiše do hiše. Povsod je bil prijazno sprejet, da-si je povsod našel veliko siromaštva.

Zunaj vasi vrže prosjak razcapano obleko raz sebe, razpnè dvoje kril, ter se v angelskej podobi vzdigne v nebesa. Kmalu je nebeški krilatec stal pred obličjem božjim.

„Gospod vojskinih trum,“ reče angel, „jaz pridem prosit pravice.“

„Povej, kaj želiš od mene?“

„Poslal si me bil preiskavat sreča ljudi, in bil sem v vasi, kder sem našel največje sočutje in usmiljenje do ubožcev. Jaz tako usmiljenih ljudi še nikjer nisem našel, a vsi so ubožni, jako ubožni. Kako moreš vendar tako usmiljene ljudi v tolikem uboštvu pustiti? Daj jim bogastva in videl boš, da bo njihovo usmiljenje brez meje.“

Bog odgovori: „Tvoja volja naj se izide!“ Nato se je razlil blagoslov božji črez óno vas; uboštvo je zginilo, a prišlo je premoženje, obilost in bogastvo v vas.

Potem je Gospod zopet poslal angela na zemljo, da bi preiskal srca ljudi, in angel je zopet prišel v podobi prosjaka v tisto vas.

Ko je stopil v prvo hišo, videl je vsega obilo, a prijazna gospodinja mu ni prišla naproti, nego dekla se je nad njim zadrila, rekoč: „Tukaj se nič ne deli!“

V drugej hiši vidi še večje bogastvo; tudi stara ženica je še hodila okoli, a zagledavši prosjaka, zamrma: „Že zopet prosják!“ ter gre v hišo. Čez nekoliko časa priskakljá mlad deček, podelí ubožcu kos kruha ter zbeží.

Prosjak je z glavo majaje šel v tretjo hišo. Óni mož, ki mu je bil dal kos kruha, hotel je ravno v napreženo kočijo stopiti, ko ga ubožec nagovori. Bogatin ga černo pogleda, vrže mu godrnjajoč nekaj denarja in se odpelje.

V četrtej hiši je našel starčka, ki mu je poprej tako dobrovoljno daroval suknjo, polovico svojega iménja. „Gospod,“ nagovori ga prosjak, „ali se še spominjate, da ste bili pred jednim letom necemu ubožcu podarili suknjo. Glejte, jaz sem oni ubožec. Od potlej vas je Bog obilo blagoslovil; znam, da se me bote zdaj še bolj usmilili.“

Bogatin ga resno pogleda, potem odprè omaro in vzame iz nje suktnjo rekoč: „Takrat sem imel dve suktnji, in sami pripoznate, da je bil lep dar, ko sem bil jedno vam dal. Tudi zdaj vam nečem manjšega darú dati. Vzemite óno drugo suktnjo; jaz sem v njej obogatel, znabiti da obogatíte tudi vi.“

Vsled tega zasmehovanja se je prosják užalil, odšel je in zunaj vasi se je vzdignil v nebesa. Z žalostnim licem stopi pred obličje božje.

„Zakaj si tako žalosten?“ vpraša ga Bog. — „Žalosten sem, ker sem grešil zoper tvojo pravičnost in modrost. Bil sem zopet v ónej vasi, kder so me lani siromaka tako prijazno in usmiljeno sprejemali. A zdaj, ko so obogateli, vsi so se spremenili. Prej so imeli za ubožce tolažbo in usmiljeno srce, a zdaj imajo trdosrčnost in posméh. Hudo sem se motil nad temi ljudmi, in to je, kar me žalostí.“

Bog odgovori angelu: „Moj sin, jaz sem ustvaril človeško srce in ga tudi dobro poznam. Človeško srce je kakor maslína, ki samo takrat olje daje, kadar se stiskava; takó se tudi iz človeškega srcá samo takrat cedí olje usmiljenja, kadar ga ubožstvo, žalost in nadloge stiskajo. Ubožni ljudje imajo usmiljeno srcé.“

J. S—a.

Hvaležnost in nehvaležnost otrok.

Dostikrat se pripetí, da delajo otroci s svojimi roditelji ravno tako, kakor so nekdam ti ravnali s svojimi roditelji. Drugače tudi ne more biti; kajti otroci se učijo od roditeljev, in kakor nje vidijo in slišijo, takó tudi sami delajo. Tako se naravno izpolnjuje besede, da blagoslov in prokletstvo roditeljev pride na njihove otroke.

Meni ste o tem znani dve povestici, katerih prva naj služi slovenskim otrokom v posnémo, a druga jih naj odvráča od grde nehvaležnosti do roditeljev.

I. Mogočen kralj se je sprehajal po rodovitem polji ter je prišel do veselega kmeta, ki je na njivi delal. Kralj se začne ž njim pogovarjati in tako izvé, da njiva ni kmetova svojina, nego da je on za delo le najet ter dobiva po 20 krajcarjev na dan od svojega dela. Kralj, ki je za svoja vladarska opravila mnogo več zaslužil in tudi lahko mnogo več potrošil, ni mogel razumeti, kako da je mogoče z dvajsetimi krajcarji na dan izhajati in vrhu tega še dobre volje biti. Ali kmetič mu odgovori: „Ako bi jaz ves svoj zaslužek sam porabil, bilo bi za mene slabo; jaz moram izhajati s tretjino od tega, kar zaslužim, ker z drugo tretjino moram poplačevati svoj dolg a tretjo dajem na pósodo.“ To je bila kralju nova uganka. A kmet mu jo takój razloži, rekoč: „Jaz moram s svojim zaslužkom rediti svoje stare roditelje, ki ne morejo več delati in svoje male otroke, ki tudi še niso zmožni nobenega dela; roditeljem poplačujem s tem ljubezen, katero mi so v otroških letih skazovali, a otrokom skazujem zdaj jaz ljubezen, da tudi oni mene v starih dnevih ne bodo zapustili.“

Ali ni ubogi kmetič lepó povedal, a še lepše mislil in storil?

Kralj je poštenega kmeta pohvalil in bogato obdaroval, in blagoslov, katerega mu so njegovi umirajoči roditelji dali, kazal se je v ljubezni in hvaležnosti njegovih otrok do njega. —

II. Vse drugače se je godilo družemu očetu, ki je bil star in boléhen in zato že svojemu sinu na poti. Ta sin je s starim očetom grdo ravnal in zato si je oče želel, da bi ga spravili v bólnico, ker ondu vsaj surovega oponašanja ne bode slišal. Sinu je bilo to po volji in predno je solnce zasló, bila je starčkova želja izpolnena. Toda v bólnici oče tudi ni vsega tako našel, kakor si je želel. Čez nekoliko časa poprosi sina, naj mu še zadnjo dobroto skaže ter mu dve rjuhi pošlje, da mu ne bode treba na golej slami ležati.

Sin poišče dve najslabejši rjuhi, ki jih je imel pri hiši ter reče svojemu sinčku, naj ju nese v bólnico k dedu. A sinček koj pri vratih jedno rjuho skrije in dedu samo jedno odnese. Oče to vidéč, vprašajo sina, zakaj je to storil. A hudobni sinček jim odkritosrčno odgovori: „Zato, da mi ne bode treba vam boljših rjuh dajati, kakar odnesó vas v bólnico.“

Kaj nas uči ta povest? Ali ne taisto, kar nas uči četrta zapoved božja, ki pravi: „Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in se ti bo dobro godilo na zemlji!“

J. S—a.

Rudeče klasovje.

Zapustil je oče svojima dvema sinovoma lepo zemljišče, ki je rodilo zlato pšenico. Umirajoč jima je še dejal: „Razdelita posestvo na dvoje; vsak naj na svojem déleži z Bogom seje in žanje; živita várično in složno, a pripravljena na vsak dogodek, podpirajta se drug drugemu.“

Brata sta si razdelila posestvo ter uživala mir v svojih hišah in spoštovanje pri ljudéh. Ali starejšemu je bilo malo mar za zlato pšenico, katero je z svojega polja žél, in malo se je brigal za čredo, katera se je poleg bratove na jednom pašniku pasla. Beli kruh mu ni prijäl; osoren mu je bil bratov glas; žalostno je sproval dneve in noči brez spanja.

Solnce se je užé skrilo za goré, ko je molčé z urnimi koraki šel na polje. Tu ugleda na meji zatakneno bratovo sabljo, ki jo je nosil v novo posejano žito. V tem hipu pa mu zašepetá zli duh na uhó: „Kako lahko žanješ žito, katero tvoj brat seje!“

Noč se je približala; izdril je hudobni brat sabljo iz nožnic in jo zasadil v prsi k njemu idočega brata. Kri je izbruhnila v gorkem potoku na zemljo; potihnilo je kratko ječanje in noč je pokrila hudodelstvo. Ali hudobni brat je hotel, da bi njegovo zlo dejanje tudi zemlja na večno pokrila, zatorej je zakopal bratovo truplo globoko v posejano polje in ga podoral, da bi nobenega sledú ne bilo. To storivši otide domóv zlobni dedič bratovega posestva.

Konji so se sami povrnili domóv; po noči in po dnevi je iskal hlapec gospodarja, a morilec mu je bil povsod žalosten za petama.

Morilec je bil dedič bratove svojine samo za nekaj časa, dokler ni bila smrt bratova za gotovo izkazana. Ali beli kruh mu tudi zdaj ni dišäl boljše, njegove noči tudi zdaj niso bile mirnejše, niti noč niti zemlja ni mogla pred njim skriti njegovega hudodelstva.

Lepo so ozelenele njive in sosedje so si užé čestitali na bogatih pridelkih. Ali on je vedno ostal žalosten, kakor obsojenec; kajti videl je, da na

ónem mestu, kjer je ležal podorani brat, poganjalo je krvavo klasovje. V škorjančeku, ki se je nad poljem visoko v zrak vzdigal, slišal je svojega tožnika, a on je bežal domóv in nikoli ni smel iti na polje, da bi si ogledal rumeno pšenico in njeno rudeče klasovje.

Prišla je žetev. Néme bregove je oživila vesela, nedolžna družina; ali vsak hleb, katerega se je dotaknil začasni dédič, imel je okus po krvi, in je bil s krvjó poméšan. A v črnej noči, ko ga je trud zazibal v sanje, stal je pred njim okrvávljeni duh rajncega brata ter je stresal nanj kri rudečega klasovja.

Hirajoč od smrtne gróze, od nespanja in gládí, imenoval se je pred družino ubijalca svojega brata, in v sredi rodovitega polja leží mogila zaznamovana z zeleno smreko, kjer je pokopan umorjeni brat s svojim morilcem.

Mirno órjimo vsi podedovano polje, ter si nikar ne želimo svojine bratove, ker smo vsi dédiči le za nekaj časa na tej zemlji in le vest pojde z nami onkraj gróba.

— kl. —

Otroci, bodite složni.

Katarinka je bila dve leti starejša kakor njena sestra Franjica. Da-si starejša vendar ni hotela svojej mlajšej sestri zjutraj pomagati, da bi se bila oblekla; zato je pa bilo vsacega jutra dosti prepira med njima. Ko mati vse to slišijo, rečejo necega jutra: „Ako bodete pridne, povedati vama hočem danes lepo pripovedko; a to vama povém, da morate poprej vse lepo pospraviti po hiši.“

Katarinka in Franjica ste zeló rade poslušale lepe pripovedke, zatorej ste se tudi zeló veselile, ko so jima mati obljubili, da jima danes nekaj lepega povedó. To ste bile danes urne pri delu, vse jima je šlo urno in gladko izpod rok in niti najmanjšega prepira ni bilo danes med njima. Ko je bilo vse pospravljeno in počejeno, začnó mati: „Prst kazalec si je bil nataknil zlat prsten, v katerega je bil vdelan zeló drag kamen. Zaradi tega se je bil prst kazalec prevzel ter ni hotel več pomagati ne palcu ne sredincu, kadar je bilo treba pisati in peró držati; a znano vama je, da pri pisanji vsi trije držé peró. Prst kazalec z dragocénim prstenom mislil se je boljšega in mogočnejšega od svojih továrišev. Zna se, da je bilo tudi nekoliko lenobe pri njem. — Drugi prsti so se razjezili nad njim in so rekli: „Le počakaj, tudi ti nas bodeš še gotovo potreboval, in potlej tudi mi ne pomagamo tebi.“

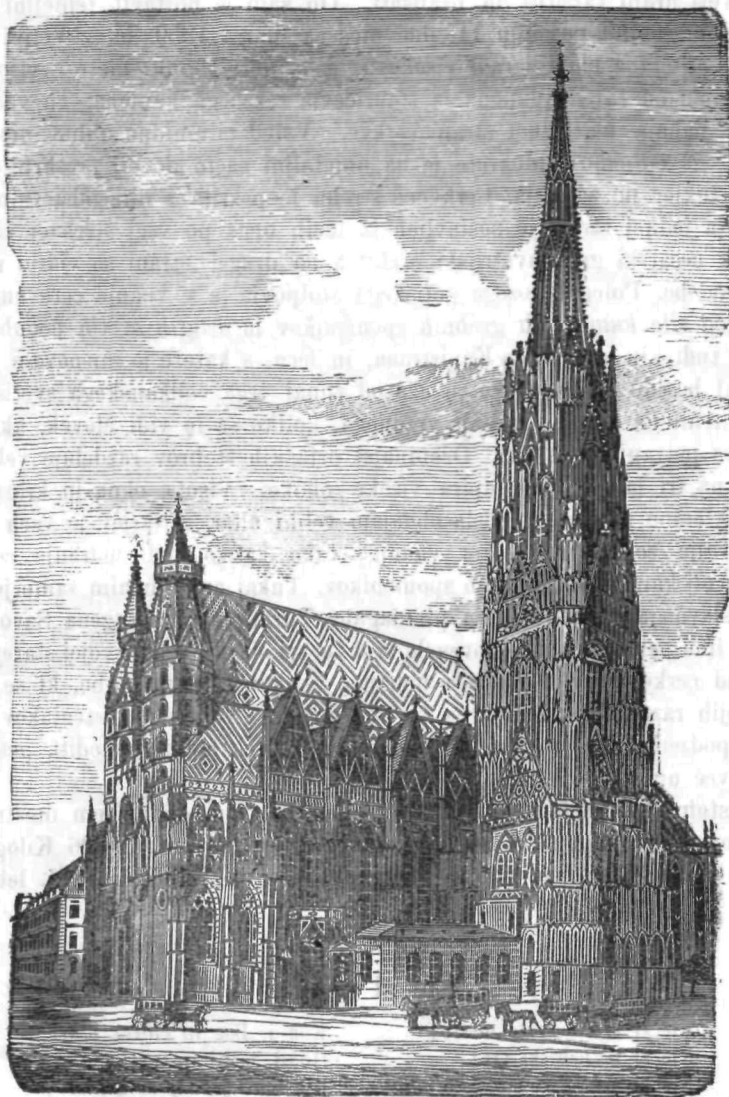
Za nekoliko dni bi si bil prst kazalec rad cvetico utrgal, a mogel ni, ker mu niso hoteli pomagati ne palec ne drugi prsti na roki. Tako se mu je godila tudi, ko si je hotel natrgati lepih zrelih črešenj z drevesa. Brez pomoči drugih prstov ni mogel ničesar storiti; to je spoznal prst kazalec in žal mu je bilo, da se je bil proti svojim továrišem takó prevzel.“

Ne prevzemi se nikár,
Da ne bode ti na kvár.

Dunajske slike.

I. Cerkev sv. Štefana.

Kakor vam je znano, Dunaj ali Beč je glavno mesto vsega cesarstva in sedež našega presvitelega cesarja. Mesto leži ob desnem bregu Dunava in pokriva preko štirjaški mirijameter zemlje. Razven mnogih, zelo starih in ime-

nitnih cerkev je najbolj zanimiva in najbolj imenitna staroslavna metropoli-tanska cerkev sv. Štefana, o kateri hočemo danes nekoliko izpregovoriti. Cerkev sv. Štefana stoji v sredi tako imenovanega Štefanskega trga. Užé pred 1144. letom je stala na tem mestu mala katoliška cerkviča. Vojvoda Rudolf IV., nastopivši vlado svojih očetov, namerával je napraviti veličastno poslopje, katero naj bi njegov spomin oznanovalo najpoznejšim njegovim na-

slednikom in začel je zidati častitljivo cerkev sv. Štefana. Soba, v kateri je Rudolf luč svojega življenja zagledal, in v kateri je v svojih otročjih in mladeniških letih prebival, bila je užé v kapelo izpremenjena. Ker se mu je pa kapela za veliko število duhovstva in množico ljudstva, ki se je tu sém k svetemu opravilu zbiralo, premajhena in pretesna zdela, zatorej se je namenil novo zidanje prestaviti na mesto stare duhovnijske cerkve sv. Štefana ter ta sveti hram razširiti in ozaljšati. On sam je postavil temeljni kamen temu velikanskemu poslopju 11. dné meseca marca 1359. leta. Veliki zvonik cerkve sv. Štefana sloví zaradi visokosti, ker meri 135·30 metrov visočine in je sestavljen od tal do temena iz stebričevja rezanega kámena. Ta velikanski stolp se nahaja na južnej strani cerkve. Vsled piramidne oblike mu strehe ni treba; za odtekanje mokrote je na umeteljni način dovolj preskrbljeno, da mokrota nikjer ne zaostaja. Cerkvena streha je pokrita z mnogobarvnimi opekami. Na jednej strani je sestavljen iz tacihi opek po vsej strešnej visokosti velikansk cesarski grb „avstrijski orel,“ a na drugej strani se vidijo različno pisane podobe. Poleg množega gotiškega stolpovja je v nvanje cerkvene stene vzdano od síle kamenenih grobnih spomenikov in drugih svetih podob; med njimi je tudi kip sv. Janeza Kapistrana, in leca, s katere je imenovani svetnik oznanoval besedo božjo. Ako je užé od zunaj tega velikanskega svetišča dovolj znamenitega in občudovanja vrednega, koliko še le vidi človek, ako stopi v njegove notranje prostore. Osemnajst orjaških stebrov razdeluje veličastno svetišče na tri ladije ter podpira visoke obóke. Visoka okna in krasno barvane steklenine starinskega dela obdajajo veliki altar. Altarjev je vseh skupaj 38, a orglje so dvoje. Kakor nvanje, tako kažejo tudi notranje cerkvene stene dovolj kamenenih grobnih spomenikov. Tukaj naj omenim samo jednega, namreč slavnega vojskovodje in premagalca Turkov princa Evgena Savojskega, katerega imé pozna tudi naš slovenski svet ter ga slaví v nekeji svojej starej pesni.

Pod cerkevjo sv. Štefana se nahajajo velikanske katakombe, ki se v treh nadstropjih raztezajo daleč okrog na vse strani. Na tisoč kostenjakov napolnuje te podzemeljske prostore, in ako bi jih človek hotel prehoditi, potreboval bi v to več ur.

Z stolpa sv. Štefana je krasen razgled po vsem dunajskem mestu. Največji zyon v zvoniku (354 starih centov ali po novem 19·826 Kilogramov težák) je iz turških topov vlit za vladarstva cesarja Jožefa I. 1711. leta.

Kje si užé ?

Kje si vžé, o svéto mésto!
Kje si tí, nebéski vrt!
Kje si mésto, tí nevrésto,
Ki ljubézni daješ smrt?

Kód je Bog in človek právi
Hôdil, môlil in učil?
Kje boril je boj krvavi?
Kje na križi krí prelil?

Dvigni k višku se, nižáva!
Da z očmi v daljavo grém;
Znižaj dôlu se, višáva,
Da Jerúzalem dozrém!

E m o n a.

Bilo je 235. léta po Kr., kadar se je Maksimín, poglavar vojaških novákov, vzdignil na cesarja Aleksandra, dal ga ubíti in stopil na njega mésto. Maksimín je bil za mladih lét pastir, a pozneje mej vojaki se je držal junaški in se dokópal visoke službe; a njega srce je bilo trdo in nemilo.

Tacega sílnika rimsko starejšinstvo nij hotelo imeti za vladarja, in postavilo je Gordijána v pravega cesarja. Maksimín, to slišavši, vstane iz dólenje Panonije z močno vojsko na laško zémlijo; a tedáj je laški mejník stál pri Adrantu, sedánjih Tvrjánih (Trojánah). Prišedši do te meje pazljivo dalje stopa in pošlje prelagatájev (ogledníkov) na vse strani, a svoje čéte takó zvrstí, da so se mej pohódom na štíri ógle pomfcale dalje. Prvo mesto, ki ga dójde v ravníni, bila je Emóna, sedánja Ljubljana; a stanovníki nijso hoteli sílnika, in ker se brani nijsó mogli, pobégnili so z mésta. Jedva čez nóč se Maksimín pomudí v praznem zidovji ter se odpravi dalje na Hróšico. Tí hribje, če tudi so bili dober zápor laškej zemlji, vender niso bili zastavljeni z obrambo, in vojski nij bilo težko, prestopíti jih. Na ónej stráni hribov srédi lepe ravníne in blizu morja je bila Akviléja, pripravljena, na vso moč braniti pravega cesarja. Mésto je bilo velíko in dobro utrjeno. A zdaj se tudi ljudstvo s kmétov umakne vánje, in ozidje poprávijo ter utrdijo še bolj. Prve Maksimínove čete nijso nič mogle storíti pred zaprtim mostom. Zaradi tega Maksimín srdít bliže prihití z velíko vójsko; ali Akvilejci so úže bili podrli kaméni most preko Soče. Ker ni bilo móči naglo dobiti lesa, zatorej so vojaki od praznih vinskih sodov, katere so našli po selih, postavili most preko deróče reke. Takó je vojska prišla pred mesto, požgala hiše po okólici ter se približala ozidju. A meščáni so se krepko branli: stari in mladi, moštvo in ženstvo, vse je bilo na nogah po ozídjí in po stolpih. Kámenje so dólu metáli, goréče žveplo in smolo spuščáli na obsédnike ter vójniško orodje zažigali s plamenéčimi treskámi. Takó se je vojska pred mestom dolgo trudila brez uspeha; a vrhu tega je nedostájalo tudi žíveža in zdrave pijáče. Maksimín, ljut zaradi dolge obséde, velí umoríti nekatere načélnike; a vojaki so se usrdili ter so ubíli njega in sína mu. Takó je bojevanja bilo konec, in red je zopet nastópil.

Pravila življenju.

1. Pomisli, da si vsak dan bliže smrti, sodbe in večnosti; to te izpodbodi, vedno pobožno in bogobojno živeti.
2. Skrbno pazi svojih mislij, besed in dejanja, kajti o njih se bode na sodnji dan odgovarjati.
3. Ne odlagaj poboljšanja in dobrih del do juteršnjega dne; to je negotovo, ali ga doučakaš. Pobožnosti se nič bolj ne protiví, nego li odlagati poboljšanje.
4. Ne delaj nikoli hudega zaradi človeka; kajti ne bode on sodil tvojega življenja, nego Bog. Zato bodi vse tvoje prizadevanje pridobiti ter ohraniti si milost in prijaznost božjo.

5. V občevanji bodi vsacemu prijazen, nikomur osoren, a malo komu do konca zaupljiv. Živi pobožno pred Bogom, čisto pred sobój in pravično pred drugimi. Prijatelja vzprími z ljubeznijo, sovražnika s potrpežljivostjo, a vsacega človeka z dobrohótnostjo.

6. Često se zmisli tréh stvaríj, ki so uže minule: storjenega zla, zamujene dobrote in potráčenega časa.

7. Vedno imej tri stvari na pámeti: oko, katero vse vidi, uho, katero vse sliši, in knjige, v katere se vse piše.

8. Delaj, kolikor moreš, v srečo svojega bližnjega; to ti bode najboljše življenje.

9. Vselej podlôži teló duši, a dušo Bógu.

10. Spomínaj se svojih grehov, da se jih bodeš kesal, smrti, da se bodeš grehov ogibal, božje pravičnosti, da se bodeš hudega bál, in božjega milosrdja, da ne zdvôjiš (obupaš.)

11. Pómni, da je čistost v pogíbeli pri veselicah in ponižnost v bogastvu. Ne žéli nikomur ugoditi, nego li samó Kristusu, a ne boj se nikogar, razven Kristusa.

12. Bodi vedno, kakeršen bi rad bil, ker Bog ne sodi, kakšen je kdó na óči, nego kakšen je v resnici.

13. Vsako tvoje delo bodi dobro seme véčnosti; kajti kar bodeš tukaj sejál, to bodeš v véčnosti žel.

14. Po smrti nas v večnost ne izprémi čast, bogastvo, veselje in ničémurnost tega svetá, nego le naša dobra in zla dela; zató delaj dobro in ogiblji se zlih dél.

15. Kar koli te doletí, vse ti bodi v prid; ako si srečen, naj ti rabi sreča, da bodeš Boga hvalil in častíl; ako si nesrečen, pomisli, da je tudi tebi hoditi po poti trpljenja, kakor Kristusu, če hočeš priti k svojemu nebeskemu očetu.

J. S—a.

Dijaška.

V krog se vstopimo
Složno dijaki,
Prsi naj naših
Čuje se glas!
Krepko zapójmo
Dómu na slavo:
Vedno očetno
Branil je nas.
Bile modrice
So mu družice;
On jim je zidal
Slavna poslopja,
Zlate dvorane
Stavil jim je.
Za domovino
Bodemo stali,
Naše je geslo
Národa glas.

Dom so nam dali
Naši očetje,
V tihem že grobu
Mirno zdaj spé.
Njega ljubiti,
Vero in carja
Sami učili
Nekdaj so že.
Nje počastimo
Národ ljubimo,
V miru modrost naj
Umnost in véde,
V boji pa roka
Branijo ga.
Za domovino
Bodemo stali,
Naše je geslo
Národa glas.

Bratje na noge
Zvesti Slovenci
Bili smo, bomo
Zdrave krvi.
Slave sinovi
Mater slavimo,
Um naj se srčno
Za njo borí,
K svetej svobodi
Njo naj le vodi.
Dóba naj slavna
Dom ti nastani,
Moč in pravica
Naj te krasé.
Za domovino
Bodemo stali,
Naše je geslo
Národa glas.

A. Ščinkovec

Prirodopisno - natoroznansko polje.

Rajčica.

Tudi po naših krajih vidimo večkrat ptice, ki imajo prekrasno, pisano perje. Ali v daljnih, vročih deželah, daleč izvan naše mile domovine, najdemo ptice, ki imajo še mnogo lepše in pisajnejše perje. V tem obziru prekosí ptica rajčica (Paradiesvogel) vse druge ptice na svetu. Ta ptica je kavkine velikosti.

Po hrbtu in po trebuhu je kostanjeve barve, na glavi in po vratu je pomorancasto rumena, na čelu črna, a na podvratku zelena kakor smaragd. Razven tega imajo samci zelo tenko in kakor zlató rumeno perje, ki jim na dolgo in svilasto vihra na bokih izpod perotnic. V repu imajo samci po dve preko 60 cm dolgi peresi brez kosmače. Te prelepe ptice živé samo v Novej Gvineji in po ondotnih bližnjih otocih.

Pripoveduje se, da se ljudje niso mogli dosti načuditi neizrečenej lepoti te ptice, od katere so Magelanovi tovariši 1522. leta v Evropo prinesli le nekoliko osušenih kožic. Pripovedovalo se je, da je ta ptica iz raja domá,

da nima nog in da nikoli na zemljo ne neprestano leta pod milim nebom. Ta pripovedka se je izcimila od tod, ker vse prve ptice in še dandanes vse óne, ki prihajajo v trgovino, bile so brez nog, a to zaradi tega, ker lovci vjetim pticam takój iztrgajo grde nogé, da bi lepe ptice ne kazile.

Domovina te prelepe ptice je, kakor smo užé omenili, Nova Gvineja v Aziji in nekateri bližnji otoci. Tu živé te ptice po gozdih navadno v družbi po 30—40 skupaj. Hranijo se ob vsakovrstnih sadovih in žužkih.

Rajčica tudi v svojem vedenji ne taji svojega rodú. Nemirna je in živahna, zvita in prevejana, a vrhu tega še gizdava in nečimurna, kakor malo katera druga ptica. Kakor da bi znala, da ljudjé občudujejo njeno lepoto, vedno se ogleduje ter si neprestano čisti in gladi perje.

Vladarji in velikaši po Aziji in po indijskih otocih so užé od nekđaj rajčičino perje nosili na turbanih, in tudi v Evropi je gospé rade nosijo na klobucih. Perje ima samo to napako, da na solnci kmalu obledí in oslepí.

Domačini v Novej Gvineji, ki se Papuani imenujejo, lové rajčice na vse kriplje ter jih kot dragoceno nakitje prodajajo v Evropo. Najbolje se izplača lov, ako lovec najde drevo, kamor te ptice navadno prenočevati hodijo. Papuan še pred mrakom zleze na drevo in se kolikor mogoče dobro skrije med veje in listje. Ko ptice dohajajo, strelja po njih s topimi pišcami (strelcami), a

drug tovariš jih pod drevesom pobira nastreljene ali samo omamljene, kakor vam to kaže podoba na 158. strani denašnjega lista. Vjeto ptico oderó, izrujejo jej nogi, namažejo kožo od znotraj s pepelom, vtaknejo klin va-njo ter jo obesijo v dim, da se je kak mrčes ne polotí. A tudi v zanke in na limanice jih lové. Od lovcev kupujejo vjete ptice ondu naseljeni trgovci, ki jih pošiljajo v Evropo, kjer jih jako drago prodajejo gospém in gospodičnam za nakitje na klobuke.

Iz ruske zgodovíne.

Od 1079. do 1087. léta.

(Po Nestoru.)

V 1079. léto pride Roman s Plavci k Vojinju, a Vsévlad je stal blizu Prejésavlja in stvóril mir s Plavci, ter povrne se Roman s Plavci nazáj, a ubíli so ga Plavci méseca avgusta 2. dan. Kostí njega so še do zdaj tam ležéče, sina Svetoslavljega, vnuka Jaroslavljega. A Olga ujemó Kozari ter potočé za mórje v Carigrad. Vsévlad je posadil posádnika Ratíboru v Tmutorokanji.

V 1080. léto so rát (vôjno) začéli Torci Prejéslavski na rusko zemljo, a Vsévlad je poslal nánje svojega sina Vladímera, in Vladímer odšedši pobédi (premore) Torke.

V 1081. léto zbeží Igorjevič David z Vladárjem Rastislávičem méseca maja 18. dan, in prideta v Tmutorokanj ter ujameta Ratíboru in sédeta v Tmutorokanji.

V 1083. léto je Oleg iz Grkov prišel v Tmutorokanj ter ujél Davida in Vladárja Rastisláviča, ter sédel v Tmutorokanji. Tudi je izsékal Kozare, kateri so bili svétniki na uboj brata mu in njega samega, a Davida in Vladímera je pustil.

V 1084. léto pride Jaropolk o velíkej nóči k Vsévladu. Ob tem časi sta pobégnila Rastisláviča dva od Jaropolka, a prišedša nazaj pregnala sta Jaropolka. A poslal je Vsévlad Vladímera, sina svojega, ter izgnal Rastisláviča in posádil Jaropolka v Vladímerji. V to léto je David zajél Grke v Olešji ter vzel njih iménje, a Vsévlad je poslal pónj ter vdal njemu Dragobúj.

V 1085. léto je hotel Jaropolk iti na Vsévlada, poslušavši zlih svétnikov. To je zvédel Vsévlad in poslal protivo njemu sina svojega Vladímera. A Jaropólk je ostávil (pustil) mater svojo in družíno v Lučásku ter béžal v Léhe. A kadar pride Vladímer v Lučásk, vdadé se mu Lučáne. Vladímer posadí Davida v Vladímerji na Jaropólka mésto, a mater Jaropólčo in ženo njega in družíno njega privéde v Kíjev, iménje mu vzemši.

V 1086. léto Vsévlad založí (ustanoví) cérkev svetega Andréja pri Ivanu, prepodobnem metropolítu; in stvóri pri cérkvi tej samostan, v katerem se je postrígla hči njega devíca, po imeni Janjka, zbravša črníce (nune) mnoge, in je prebivala ž njimi po samostanskem činu. — V to léto pride Jaropólk iz Léhov ter stvóri mír z Vladímerom, in povrne se Vladímer nazáj v Črnígov, a Jaropólk séde v Vladímerji. Presedévši malo dníj otíde v Zvenigrad, a predno je došél grada tega, prebodel ga je kléti Nerédec, ki ga je v to bil

naustil zlódej in zli ljudjé. Ležéčega tu na vózu je s sabljo s konja prebodel meseca novembra v 22. dán. Tedaj se vzdígne Jaropolk ter iztrga iz sebe sabljo in zavpíje z velíkim glasom: „to tí si me ulóvil, sovražnik!“ Pobégnil je kleti Nerédec v Premíšelj k Rúriku. A Jaropólka so préd-se na konja vzeli njega služabniki Radko, Bojkína in drugi mnozi ter ga nesli v Vladímer in od tod v Kíjev. Tu mu izíde na próti blagovérni knez Vsévlad sè svojima sinoma, z Vladímerom in z Rastíslavom, ter vsi boljári in blázeni metropolít Ivan s črnorízci (meníhi) in svečeníki. Vsi Kijáne so velik plač stvóрили nad njím ter s psalmi in pésnimi ga izprevodíli do svetega Dimítrija, a teló njega so s častjó polóžili v rákvi mramorénej v cérkvi svetega apostola Petra, katero je sam bil pričél zidati poprej, méseca decembra v 5. dan. Mnogo béde je trpel; brez krivde so ga bili izgnali bratje; razgrabljen je bil in tudi smrt brédko je vzprijél: zató je vréden bil večne zízni (živénja) in pokoja. Tak je bil blázeni ta knez: tñh, krotek, ponížen in bratoljubív, desetíno dajóč svetej Bogorodíci od vsega svojega iménja po vsa léta, ter mólil je Boga vsegdar, govoreč: „gospod, Bog moj! prími molítev mojo in daj mi smrt, kakeršno dvéma bratoma mojima, Borisu in Glébu, od tujih rok, da omíjem vse grehe sè svojo krvjó ter se iznebódem níčavega tega svetá in motéza, zádróg vražjih.“ To prošénje mu je uslíšal blagi Bog: vzprijél je veselje, kateroga oko nij videlo ni uho slíšalo, ni na srce človeku nij prišlo, kar je ugotovil Bog njim, kateri ga ljubijo.

(Dalje prih.)

Razne stvari.

Drobtine.

(Ako Bog dá.) Turek je vprašal Vlaha, ako gre jutri na semènj. „Grem, Aga“, odgovori Vlah, „ako Bog dá!“ — „Tudi jaz grem, Vlaše,“ reče Turek, „ako Bog dá ali ne dá.“ — Ko se družega jutra zdání, vstane Vlah in se napravi na semènj ter memo Turkove híše idoč pokliče Turčina: „Aga! čuješ li, greva na semènj.“ — „Priatelj! jaz ne morem,“ odgovori mu Turek, „necoj mi je konj erknil.“ — Iz tega vidimo, da ako Bog česa nóče, s tem človek razpolagati ne more; zato ima naš narod pravo, da pri vsacem zapóčetji reče: „Ako Bog dá!“ kajti vse je v rokah božjih, kar Bog dopustí to se zgodí.

(Črevlje) nosimo Slovenci samo na nogah, a Nemci jih nosijo tudi na rokah, ker pravijo — Handschuh.

Slovstvene novice.

* Cesar Franc Jožef L. Sestavil Ivan Tomšić. Knjižica je prišla v drugem natisu na svitlo in velja 12 kr. 10 iztiskov skupaj 1 gl. — Naročila naj se pošiljajo pod naslovom: Karl Rauch, Buchdruckerei, Wien, VI. Hornbostelgasse 4.

* Nekajonačrtu za prirodoslovje na srednjem stopnji (3., 4., 5. šolsko leto) ljudske šole. Spisal Luka Lavtar, c. kr. profesor v Mariboru. Izdalo slov. učiteljsko društvo v Ljubljani. Cena 30 kr.

* Dvajset pedagogičnih pogovorov v poljubni razvrstitvi. Spisal Josip Ciperle. Izdalo slov. učiteljsko društvo v Ljubljani. Cena 20 kr.

 Ker se je uredništvo „Vrtčevo“ preselilo na mestni trg (Rathhausplatz) hišno šte. 9, prosimo, naj se nam v prihodnje pošiljajo tu sèm vsa naročila in rokopisi.

„Uredništvo.“